

"צבאנו נועד לא רק לנצח במלחמה"

בן-גוריון והקמת צה"ל – מערך ליום הזכרון

לתלמידי החטיבה העליונה בבית הספר העל-יסודי

לקראת יום הזכרון אנו מציעים למורות פעילות קצרה וחוייתית להכרות עם דמותו של ראש הממשלה ושר הבטחון הראשון, ועם הקשר המיוחד שלו לצבא ההגנה לישראל ולהקמתו.

בן-גוריון לא היה רק ראש הממשלה הראשון אלא גם שר הביטחון הראשון. בתפקידו זה כתב את הפקודה להקמת צה"ל ונחשב גורם מרכזי בהקמת הצבא ובעיצוב תפיסת הביטחון של ישראל. בן-גוריון ראה בהקמת צבא ממלכתי מאוחד הכרח לאומי למען ביטחון המדינה.

המכון למורשת בן-גוריון יצר מספר סרטונים, המציגים בצורה תמציתית סוגיות הקשורות לדמותו של ראש הממשלה הראשון ומנהיגותו. מערך זה מציע ליווי ועיבוד לסרטון העוסק בהקמתו של צה"ל.

המערך כולל היכרות עם תהליך הקמת צה"ל ועם תפקידו המרכזי של בן-גוריון בהקמתו, הבנת המושג "צבא העם" וחיבור אליו וכן חיבור לערכי צה"ל וחיזוק המוטיבציה לקראת התגייסותם של התלמידים.

העזרים

- קישור לסרטון "בן-גוריון והקמת צה"ל": [ללחוץ כאן](#)
- כרטיסי משימה לקבוצות
- שעון חול (מומלץ)

הפתיח

יום העצמאות ויום הזכרון סמוכים זה לזה שכן מדינת ישראל הוקמה תוך כדי מלחמה. בן-גוריון מוכר לנו כמי שהכריז על הקמת המדינה ועמד בראשה. היום נדבר על דוד בן-גוריון ועל החלטתו להקים את צה"ל, שהוקם מיד אחרי הקמת המדינה בתאריך 15 במאי 1948.

- בדברי השתמשתי כמה פעמים באותו השורש. איזה שורש זה? ק-ו-מ. נתמקד במילה "הקמה". נחזור לרגעי ההתחלה. לתכנון ולמעשה.
- מה ההבדל בין "הקמה" למושג "לעשות מעשה"? מתי משתמשים במילה "הקמה"?
- כדי שנעלה רעיונות ומחשבות רבים ככל האפשר, אבקש שתקומו מהכיסא, לאט לאט. עד לעמידה מוחלטת (למורה: אפשר לבקש מהתלמידים לעמוד על הכיסאות. שלב נוסף למשמעות הקמה).
- את מה גייסתם לצורך כך?
- השרירים פעלו, המוח תפקד, נדרש מאמץ ונדרשת התגייסות כמו גם חיבור של "שותפים" שהביאו לשינוי משיבה לקימה. שינוי, שנחשב ליציאה מאזור הנוחות. אתם יכולים לשבת. כעת, אחרי ההתנסות הפשוטה שלנו, נחשוב בגדול יותר על המושג "הקמה".
- למורה: לאחר התרגיל חשוב לקבץ מחשבות ורעיונות רבים ככל האפשר על מושג ההקמה. אלה ישרתו את התלמידים בעבודתם בהמשך.

ההגדרה של המושג הקמה במילון: 1. יסוד, התקנה 2. גרימה למישהו לקום.

- איך מתקשרים תרגיל ה"ישיבה-עמידה" שלנו והגדרת המושג במילון להקמת צה"ל?

צה"ל נוסד על בסיס קיים. כל הקמה נובעת מצורך של שינוי (כן, גם פעולת ישיבה-עמידה) ומתבססת על הקיים. לפני שנדבר על הצורך בהקמת הצבא, נמחיש את מושג ההקמה בחיינו.

"צבאנו נועד לא רק לנצח במלחמה"

- המשך -

עבודה בקבוצות

אנחנו נתחלק לקבוצות. כל קבוצה תקבל נושא ותחשוב על תהליכי ההקמה שלו. כתבו על דף תשובות לשתי שאלות מרכזיות:

1. ממה נובע הצורך להקים את הפרויקט (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.

2. מה נדרש כדי להקים את הפרויקט?

הקבוצה הראשונה תעסוק בהקמה של מגמה חדשה בבית הספר: מגמת תומכי מד"א. הקבוצה השנייה תעסוק בהקמה של מחנה קיץ בישראל לבני נוער מהארץ ומחו"ל. הקבוצה השלישית תעסוק בהקמה של מכולת קטנה בתוך בית הספר. הקבוצה הרביעית תעסוק בהקמה של מרכז פעילות משותף לבני נוער ולגיל השלישי. הקבוצה החמישית תעסוק בהקמה של בית ספר חדש שהלמידה בו מתנהלת רק בחוץ.

למורה: נחלק את כרטיסי המשימה שבנספח. בזמן שהקבוצות עובדות נשרטט טבלה על הלוח שבה מופיעים כל הנושאים. דוגמה לטבלה:

נושא ההקמה	למה שינוי? מה האתגר הניצב בפנינו? (מספר נימוקים)	מה נדרש להקמה? (מספר נושאים)
מגמה חדשה	1.	1.
	2.	2.
	3.	3.
מחנה קיץ	1.	1.
	2.	2.
	3.	3.

במליאה

הקבוצות ישתפו את רעיונותיהן על בסיס הטבלה שעל הלוח.

למורה: מומלץ לעמוד בלוח הזמנים של השיעור, וכן שכל קבוצה תשתף ברעיון אחד. אפשר להיעזר בשעון חול כדי למקד את זמן הצגת הרעיון.

נפתח בסגנון דרמטי: "תודה על התגייסותכם להקמה".

- מה אתגר אתכם בתהליך?
- האם למדתם משהו חדש?
- לפני שנצפה בסרטון על הקמת צה"ל, מה לדעתכם צריך כדי להקים צבא?

"צבאנו נועד לא רק לנצח במלחמה"

- המשך -

משימת לצפייה

הקרנת הסרטון

למורה: תוך כדי צפייה יש להוסיף את נושא הקמת צה"ל לטבלה ככותרת.

נושא ההקמה	למה שינוי? מה האתגר הניצב בפנינו? (מספר נימוקים)	מה נדרש להקמה? (מספר נושאים)
הקמת צה"ל	1. 2. 3.	1. 2. 3.

לאחר הצפייה יש למלא את הטבלה בעזרת התלמידים.

שאלות מנחות

- מה הם האתגרים שהביאו לשינוי ולהקמת צה"ל?
- מי זוכר ציטוט של בן-גוריון המתקשר לאתגר, ומהו הציטוט?
- מה נדרש לשם ההקמה?
- הסתכלו שוב על הרשימה שלכם מהמשימה הקבוצתית. האם יש פרט שאפשר להוסיף לרשימה, שלמדתם מההכנות להקמת צה"ל?
- בואו נדבר על השותפים להקמה.
- בתהליך ההקמה של כל אחד מהפרויקטים, בשביל מה צריך שותפים? נסמן בעיגול בטבלה, בעמודה של **מה נדרש**, כל פרט שלדעתכם יש צורך בשותפים כדי להשיגו.
- **למורה: ההנחה היא שהסימונים יהיו כמעט בכל סעיף. זו הדרך להדגיש שהקמה אינה נעשית לבד. נדרשות לה הסכמה והתגייסות רחבה.**
- הטבלה מלמדת שלהקמה נדרשים שותפים. אם כן, מי השותפים בהקמת צה"ל? ומי השותפים בצה"ל עצמו?

"צבאנו נועד לא רק לנצח במלחמה"

- המשך -

לאחר שמיעת את תשובות המשתתפים נרחיב:

היישוב היהודי בארץ ישראל היה מורכב ממספר כוחות מגן, אשר היו חלוקים בדעתם על דרך המימוש של הרעיון הציוני ועל מדיניות הביטחון של היישוב. עם הקמת המדינה הכרחי היה להקים צבא ממלכתי אחד ולהכפיפו לממשלה. הקמת הצבא האחד נעשתה על ידי פירוק כוחות המגן שהיו מזוהים פוליטית – אצ"ל, לח"י, ההגנה ופלמ"ח (שהיה חלק מההגנה) וגיוס לוחמים לצה"ל ללא תיוג פוליטי. צבא ממלכתי משמעותו צבא אחד, שאין בו קבוצות נפרדות, אשר כפוף בצורה מלאה לדרג המדיני, ולא מתקיימת בו פעילות פוליטית. ובצה"ל עצמו: בן-גוריון מבקש להקים צבא עם... כלומר, צבא שאינו "צבא שכירים". גיוס חובה של כל האזרחים בני 18. לכן בצבא יש ייצוג לכל גוני העם, והוא משמש מוקד למפגש של התרבויות השונות המרכיבות את החברה. מובן שכיום אנחנו מתמודדים עם מורכבות נושא זה.

- שתפו במשפטים או בציטוטים שכתבתם תוך כדי צפייה המגבים את עקרונותיו של בן-גוריון.

אפשרויות:

"כדי לנצח צבאות - דרושה אחדות".

"אחת ידעתי, או שיהיה לנו צבא אחד הכפוף כולו למדינה ורק למדינה ואז אולי נעמוד. ולא - לא נעמוד".

"צבאנו נועד לא רק לנצח במלחמה ולהרתיע אויבים אלא גם להפריח השממה ולהקים יישובים במדבר".

סיכום

מנקודת מבטכם, כמי שעתידיים להתגייס בקרוב, ענו על הסעיפים הבאים.

- מה הם לדעתכם היתרונות בצה"ל כצבא העם?
- מהם האתגרים של צה"ל כצבא העם?
- איזו השפעה יש לצה"ל על החברה בכלל ולחברה על צה"ל?
- מה התחושה האישית שלכם ביחס לכך?

נסיים בדבריו של בן-גוריון בטקס ההשבעה של צה"ל, סיוון תש"ח, יוני 1948: "בשבועה שנשבעתם עכשיו נצטרפתם לשלשלת מצביאים עבריים (...). צבא ישראל בארצו דרוך שוב לקרב, להילחם על חירות האומה והמולדת, על קיבוץ גלויות, על בניין נשמות ארצנו, על משטר של שוויון, צדק ושלוש לאור חזונם של נביאי ישראל".

אלו מילים שנכתבו בשנת 1948. בראשית המדינה ואף כיום נתפס צה"ל על ידי ההנהגה הציונית ככלי לחינוך העם ועיצובו. לכן הצבא מתואר לא רק כבעל התפקיד להילחם ולהגן, אלא קשור גם בקליטת עלייה, בהפרחת השממה, בכינון שוויון, צדק ושלוש.

- מה דעתכם על כך?

עם תחילת תהליך הגיוס שלכם, שמקצתכם כבר התחיל, אתם שותפים לצבא העם. היום למדנו על הקמת צה"ל כמו גם על חשיבות צבא העם.

- כשאתם חושבים על התכנים שנתקלנו בהם היום ועל הגיוס שלכם, אילו תחושות עולות בכם? נסו לסכם אותן במילה אחת (סבב).

"צבאנו נועד לא רק לנצח במלחמה"

נספח

כרטיסי משימה לקבוצות

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מגמה חדשה בבית הספר: מגמת תומכי מד"א. כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו, עליכם לכתוב:

1. ממה נובע הצורך להקים את המגמה (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
2. מה נדרש לכם כדי להקים אותה? כתבו רשימה.

לרשותכם כעשר דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מחנה קיץ בישראל לבני נוער מהארץ ומחו"ל. כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו, עליכם לכתוב:

1. ממה נובע הצורך להקים את המחנה (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
2. מה נדרש לכם כדי להקים אותו? כתבו רשימה.

לרשותכם כעשר דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מכולת קטנה בתוך בית הספר. כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו, עליכם לכתוב:

1. ממה נובע הצורך להקים את המכולת (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
2. מה נדרש לכם כדי להקים אותה? כתבו רשימה.

לרשותכם כעשר דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים מרכז פעילות משותף לבני נוער ולגיל השלישי. כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו, עליכם לכתוב:

1. ממה נובע הצורך להקים את המרכז (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
2. מה נדרש לכם כדי להקים אותו? כתבו רשימה.

לרשותכם כעשר דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!

קבוצה יקרה, ברכות!

נבחרתם כצוות מוביל להקים בית ספר חדש שהלמידה בו מתנהלת רק בחוץ. כדי לקדם את הנושא ולקראת דיון מעמיק בו עליכם לכתוב:

1. ממה נובע הצורך להקים את בית הספר החדש (למה זה חשוב לכם)? ציינו מספר נימוקים.
2. מה נדרש לכם כדי להקים אותו? כתבו רשימה.

לרשותכם כעשר דקות הכנה. הדיון בוועדה יתקיים בקרוב!